

Володимир Марчук (Біла Церква, Україна),

Надія Стаднік (Київ, Україна)

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

На основі теоретичного аналізу наукових джерел розкрито сутність, основні характеристики та ознаки ціннісних орієнтацій. Встановлено, що ціннісні орієнтації – важливий моральний елемент, який забезпечує прийняття індивідом відповідних знань як регуляторів поведінки, розуміння своїх обов'язків та реалізацію свободи вибору. Важливе значення ціннісні орієнтації мають для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, на яких покладається завдання не тільки підготувати висококваліфікованого фахівця, а й сформувати відповідальну особистість.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, цінність, моральність, студенти.

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації 342

It is established that the value orientations are important moral element, which provides the acceptance of corresponding knowledge of an individual as the conduct regulators, understanding of the duties and realization of freedom of choice. The value orientations have an important value for the students of higher pedagogical educational establishments, whose task is not only to prepare a highly skilled specialist but also form responsible personality.

Keywords: value orientations, value, morality, students.

Постановка проблеми. Система ціннісних орієнтацій становить собою важливий елемент ціннісного ставлення людини до навколишньої дійсності. Ціннісна орієнтація, це вибіркове ставлення людини до матеріальних і духовних цінностей, система установок такого ставлення, переконань, переваг, які впливають на поведінку індивіда. Під цінністю при цьому розуміється позитивна або негативна значимість об'єктів навколишнього світу для окремої людини, класу, соціальної групи, суспільства в цілому, яка проявляється через сферу життєдіяльності, інтересів, потреби, суспільні відносини. Критерії оцінки цієї значущості у моральних нормах і принципах, ідеалах, цілях, установках. Успіх трансформаційних процесів, характерних для сучасного українського суспільства, значною мірою визначається тим, наскільки будуть створені умови для реалізації свободи особистості, формування в неї здатності до критичного мислення, стійких соціально

значущих способів поведінки, які ґрунтувалися б на інтеріоризованих моральних цінностях та ціннісних орієнтаціях й відображали ставлення особистості до самої себе як до суб'єкта доброзичливих взаємин з оточуючими. Важливе місце серед таких цінностей посідають ціннісні орієнтації. Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання ціннісних орієнтацій в науковій літературі не нове, його досліджували такі науковці як А.Г. Александров, В. П. Анненков, А. М. Архангельський, О. О. Бандура, І.Д. Бех, Я.В. Боренько та інші, трактуючи їх як особливий мотив людських вчинків, систему відповідальних уявлень і ставлень, смисловий принцип регуляції поведінки індивіда. У працях М. Євтуха, Г. Шевченко, О. Леонтєва, ціннісні орієнтації особистості характеризується як такі, що виникають в результаті суспільної практики, ціннісні орієнтації тієї чи іншої епохи беруть участь у формуванні типу особистості, її поведінкових і ментальних навичок і у цій якості пронизують собою всю культуру, всі універсали даної культури. Тому ціннісні орієнтації розглядається як важливий засіб формування в людини єдності уявлень, почуттів і звичок, що передбачає не лише роз'яснення змісту принципів і норм загальнолюдської моралі, а й спрямовує на їх реалізацію в повсякденному бутті. Особливого значення ці питання набувають для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, майбутня професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з моральним вихованням молодого покоління. Це висуває відповідні вимоги до навчально-виховної діяльності вищої педагогічної школи, яка має не тільки підготувати висококваліфікованого фахівця, а й сформувати в нього ціннісні орієнтації як важливий моральний елемент. До вивчення особливостей формування ціннісних орієнтацій студентської молоді звертаються В. Анненков, В. Волкова, О. Гданська, Г. Єскіна, Т. Кадикова, С. Лапаєнко, В. Марчук, Н. Ткачова та інші. Разом із тим, проблема формування у студентів ціннісних орієнтацій не є вичерпаною, потребує ґрунтового осмислення, зокрема щодо визначення сутнісних характеристик ціннісних орієнтацій, а також особливостей їх виховання у студентів.

Метою статті є з'ясування значимості ціннісних орієнтацій у суспільному процесі які ніколи не бувають тотожними і мають декілька форм співвідношення між собою.

Виклад основного матеріалу. Згідно з педагогічним визначенням, ціннісні орієнтації означають усвідомлення індивідом, соціальною групою, класом, народом свого обов'язку

перед суспільством, людством, розуміння в світлі цього обов'язку змісту та значення своїх учинків, діяльності, узгодження їх з обов'язком і завданнями, які виникають у зв'язку з потребами суспільного розвитку. Ціннісні орієнтації лежать в основі світогляду людини, її моральних, політичних, естетичних переконань і смаків, визначають її поведінку. Враховуючи таку їх значимість для поведінки людини, ціннісні орієнтації визначаються ще як важливі елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, усією сукупністю його переживань, відмежовуючи значиме, суттєве для даної людини від незначимого, несуттєвого. Сформовані ціннісні орієнтації – це свого роду “вісь” свідомості, яка забезпечує усталеність людини і проявляється у певному типі її поведінки, в інтересах, потребах, переконаннях. Як утілення істинного, найглибшого і принципового ставлення людини до життя розуміє відповідальність С. Рубінштейн. На його погляд, ціннісні орієнтації – це не тільки усвідомлення всіх наслідків уже зробленого, а й відповідальність за все втрачене, адже кожна реалізована дія є незворотною [2, с. 146]. Таким чином впливає, що ціннісні орієнтації не є даниною формальному обов'язку, дотриманням раз і назавжди прийнятих правил. Вони забезпечують спроможність особистості в процесі життєдіяльності бачити, визначати, висувати проблеми, вчасно їх усвідомлювати й ухвалювати відповідні рішення. Ціннісні орієнтації особистості передбачають не лише реалізацію певних дій, а й прогнозування можливих вчинків та їх наслідків. У науковій літературі виділяються розвинені, стійкі, несуперечливі ціннісні орієнтації і нерозвинені, нестійкі, суперечливі. Перший тип ціннісних орієнтацій – це ознака зрілості людини, показник її соціальності, це – призма сприймання не лише зовнішнього, але і внутрішнього світу індивіда, що зумовлює зв'язок між свідомістю і самосвідомістю, психологічна основа для вирішення як в індивідуальному, так і у загальносуспільному відношенні питання про сенс життя, завдячуючи якому відбувається інтеграція сукупності ціннісних орієнтацій у дещо цілісне і своєрідне, характерне саме для даної особистості. На думку О. Соколової, сутність ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони забезпечують „не бачення суб'єктом самого себе та усвідомлення власного „Я” і не саморозкриття та самозавершення свідомості в самосвідомості, а реальне життя і діяльність, практичну зміну зовнішнього світу, усвідомлення вимог суспільства до людини, свого суспільного обов'язку та сенсу життя, відповідальності за доручену справу перед групою, суспільством” [3, с. 45]. На важливості формування ціннісних орієнтацій особистості як практичної

доцільності детермінованих суспільством форм взаємин між людьми акцентує у визначенні ціннісних орієнтацій Л. Архангельський. На його думку, щоб ціннісні орієнтації або цінність були прийняті індивідуальною свідомістю, вони мають бути усвідомлені суб'єктом поведінки, стати внутрішнім переконанням, злитися з волею, тобто стати внутрішньою основою свободи вибору вчинку [1, с. 72–73]. Адже ціннісні орієнтації і цінності моралі, як регламентуючої системи, мають характер універсальності; вони значно ширші й позначаються не лише на міжгрупових відносинах, а й стосуються більш широких їх різновидів. Адже ціннісні орієнтації – це переважно сфера особистісно-суспільних відносин, у ній суспільні інтереси доводяться до кожного у формі вимог до поведінки окремих індивідів та уявляються як їхні власні. Загалом ціннісні орієнтації спрямовані на забезпечення гуманних основ для розвитку кожного індивіда. Ціннісні орієнтації розглядаються також і як система сприйнятих особою соціальних цінностей, яка виступає одним із чинників, що зумовлюють рух особи від події до події у напрямі до майбутнього. Плануючи своє майбутнє, накреслюючи конкретні події – плани і цілі, людина виходить перш за все із певної ієрархії цінностей, що є у її свідомості. Орієнтуючись у широкому спектрі соціальних цінностей, індивід вибирає ті з них, які найбільш тісно пов'язані із його домінуючими потребами. Предмети цих потреб, будучи Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації 344 усвідомленими особою, стають її провідними життєвими цінностями. Вибіркова спрямованість особи на певні цінності відображається у ієрархії ціннісних орієнтацій особи. В силу цього ціннісні орієнтації особи розглядаються у тісному взаємозв'язку із життєвою перспективою, життєвими цілями і планами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский Л. М. Природа нравственных норм и диалектика их развития / Л. М. Архангельский // Вопросы философии. – 1978. – № 3. – С. 72-79.
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн: В 2-х т. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 1. – 488 с.
3. Соколова Е. Т. Проективные методы исследования личности / Е. Т. Соколова. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 174 с.